G CONSELLERIA
O SALUT I CONSUM
I DIRECCIÓ GENERAL
B SALUT PÚBLICA
/ I PARTICIPACIÓ

Indicador d'urgències hospitalàries relacionades amb el consum de substàncies psicoactives, 2020

1. Introducció

L'indicador d'urgències hospitalàries per consum de substàncies psicoactives forma part dels indicadors que anualment recull el Pla Nacional sobre Drogues (PNSD) amb la informació de les comunitats i ciutats autònomes. És un indicador que forma part del Pla Estadístic Nacional, per tant és d'execució obligada.

Aquest indicador es notifica a les Illes Balears des de l'any 2005. L'hospital seleccionat a la nostra comunitat va ser l'Hospital Can Misses d'Eivissa.

El mecanisme de recollida es basa en una revisió de les històries clíniques de les urgències de l'hospital seleccionat durant l'any en qüestió i en una codificació posterior de totes les relacionades amb el consum de substàncies psicoactives. Aquesta informació s'envia anualment a l'Observatori Espanyol de les Drogues i les Addiccions.

El protocol de recollida de dades d'aquest indicador ha tingut des de l'inici fonamentalment quatre actualitzacions: 1991,1996, 2003 i l'actual, del 2019. El 1996 va sofrir una modificació molt important en la definició, i en el protocol del 2003 queden recollides de manera detallada les tres primeres adaptacions duites a terme. Totes, inclosa la darrera, s'han realitzat sota la premissa de respectar la comparabilitat de les dades al llarg del temps i de cercar la convergència amb els estàndards europeus.

Els objectius del indicador són els següents:

- Conèixer les substàncies psicoactives responsables de les urgències hospitalàries relacionades amb el consum.
- Conèixer el perfil dels consumidors que acudeixen a urgències.
- Conèixer els problemes aguts de salut directament relacionats amb el consum recent no mèdic de substàncies psicoactives (o la síndrome d'abstinència d'aquestes).

Carrer de Jesús, 38 A
07010 Palma
Tel. 971 17 73 83
portalsalut.caib.es

– Contribuir, junt amb la resta d'informació disponible en l'Observatori Espanyol de les Drogues i les Addiccions, a entendre millor la situació del consum de substàncies psicoactives a Espanya i els problemes associats.

La recollida de dades a les nostres illes es realitza durant una setmana de cada mes, seleccionades pel Pla Nacional. Les setmanes que havia seleccionat el PNSD per al 2020 foren les següents:

Mes	*Número de setmana del mes*	*Primer dia*	*Darrer dia*
1	3	20 de gener de 2020	26 de gener de 2020
2	1	3 de febrer de 2020	9 de febrer de 2020
3	2	9 de març de 2020	15 de març de 2020
4	2	13 de abril de 2020	19 de abril de 2020
5	3	18 de maig de 2020	24 de maig de 2020
6	3	15 de juny de 2020	21 de juny de 2020
7	2	13 de juliol de 2020	19 de juliol de 2020
8	2	10 de agost de 2020	16 de agost de 2020
9	4	28 de setembre de 2020	4 de octubre de 2020
10	1	5 de octubre de 2020	11 de octubre de 2020
11	2	9 de novembre de 2020	15 de novembre de 2020
12	1	7 de desembre de 2020	13 de desembre de 2020

2. Urgències ateses a l'Hospital Can Misses (Eivissa)

L'any 2020 es va atendre un total de 158 urgències relacionades amb el consum de substàncies psicoactives a l'Hospital Can Misses.

TAULA 1. Distribució dels casos atesos per sexe

	Casos	%
Home	108	68,35%
Dona	50	31,65%
Total	158	100%

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

Les dades han estat molt inferiors a altres anys a causa de la pandèmia de COVID-19, que va fer que no es pogués viatjar d'altres països o ciutats i l'afluència a urgències per consum de substàncies psicoactives fos menor.

Carrer de Jesús, 38 A
07010 Palma
Tel. 971 17 73 83
portalsalut.caib.es

GRÀFICA 1. Evolució de les edats mitjanes per sexe 2016-2020

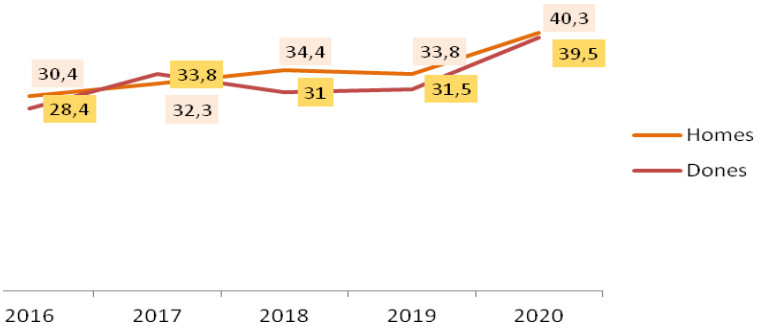

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

El 51,92 % dels casos corresponen a homes (108), amb una edat mitjana de 40,3 anys. El 48,08 % dels registres corresponen a dones (50), amb una edat mitjana de 39,5 anys. L'edat mitjana de tota la mostra (158) és de 40,1 anys.

Es pot observar que la tendència era bastant estable: la població que acudeix a l'hospital a causa d'una urgència per consum de substàncies psicoactives és població jove. Encara que el 2020 s'observa una pujada de l'edat mitjana, que ronda els quaranta anys.

GRÀFICA 2. Distribució dels casos atesos per edat

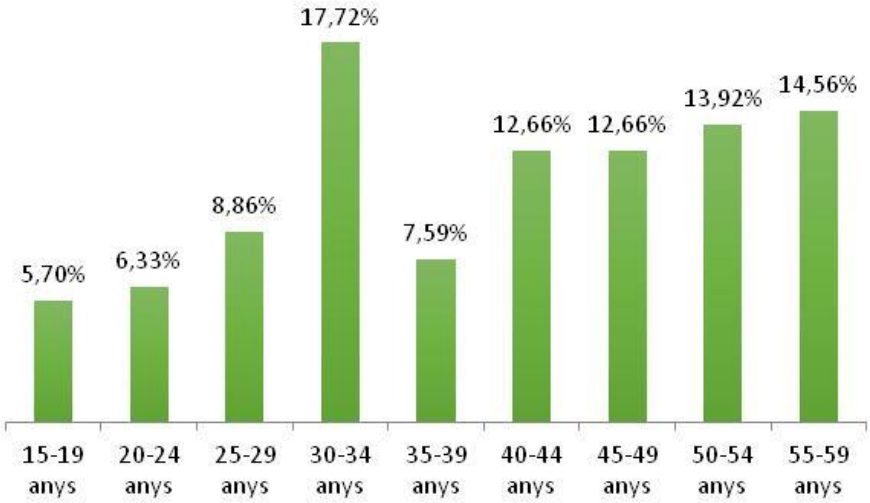

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

Es pot observar que un 17,72 % (28 casos) tenien entre 30 i 34 anys i un 12,66 % (20 casos) tenien entre 40 i 44 anys i entre 45-49 anys, respectivament. En comparació amb l'any anterior, augmenta el percentatge de persones de 50 a 54, que representa un 13,92 % (22 casos), i el de més de 55 anys, que aquest any és de 14,56 % del total (23 casos).

Això està en relació amb el fet que la població jove, que els altres anys era la que més anava a urgències per consum de substàncies en temps d'oci, en aquest any no ha tingut tanta activitat. També es deu al fet que l'afluència de turistes no va ser tan intensa com anys anteriors.

GRÀFICA 3. Evolució de les urgències per sexe i edat mitjana, 2016-2020

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

Per una altra banda, l'increment de l'edat mitjana a partir del 2017 pot estar relacionat amb el fet que la recollida de dades va canviar a partir d'aquest any. A partir del 2017 es van començar a recollir casos d'una setmana al mes. Això produí que l'edat mitjana estigués condicionada per la mostra recollida durant aquestes setmanes en concret.

Es pot observar que hi ha una evolució de les urgències separades per sexe bastant uniforme i que aquest any pugen les urgències entre les dones.

GRÀFICA 4. Nombre d'usuaris atesos per mes durant el 2020

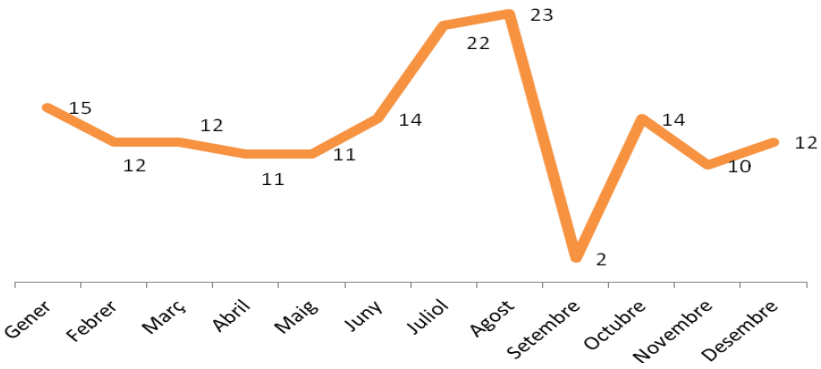

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

Carrer de Jesús, 38 A
07010 Palma
Tel. 971 17 73 83
portalsalut.caib.es

S'observa que la tendència estacional es romp el mes de setembre de forma rellevant.

A l'illa d'Eivissa augmenta la població durant la temporada d'estiu i baixa els mesos d'hivern. Aquest darrer any, a conseqüència de la COVID-19, no es pot comparar amb els anys anteriors, en què era present l'estacionalitat a l'illa, que acull una major afluència de gent durant els mesos d'estiu, ja que disposa d'una gran diversitat d'activitats d'oci en què el consum de substàncies psicoactives està molt present.

GRÀFICA 5. Evolució de l'edat mitjana per mes de l'any 2020

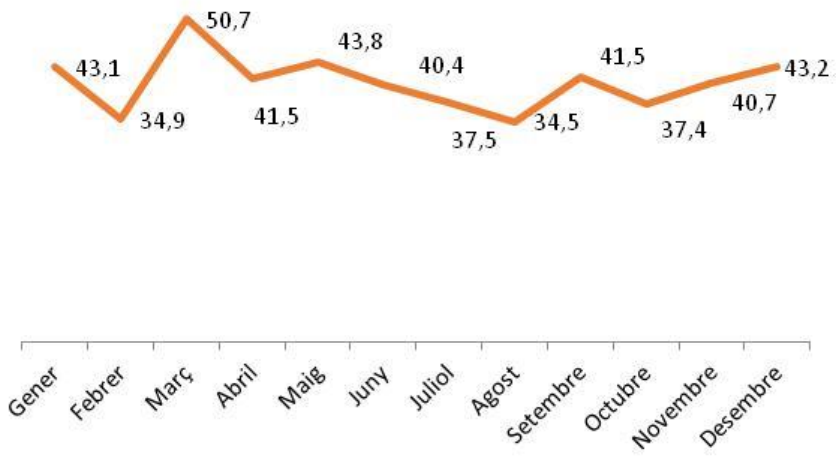

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

S'observa clarament un augment de l'edat mitjana en comparació amb els anys anteriors. Durant la temporada d'estiu aquesta edat disminueix lleugerament, igual que en anys anteriors.

GRÀFICA 6. Distribució per país de naixement

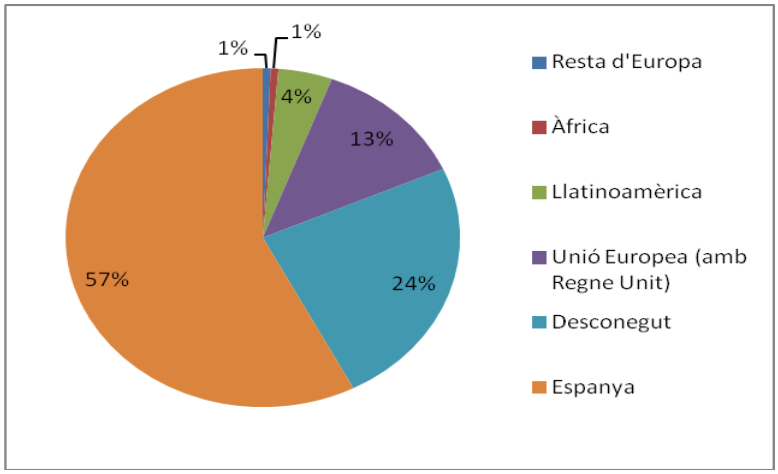

Font: Iindicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

Pel que fa a la nacionalitat, el 57,59 % (91) dels pacients són de nacionalitat espanyola.

TAULA 2. Distribució dels casos atesos per zona de residència

Zona de residència	
Illes Balears	88,61 %
Resta de comunitats	4,43 %
Desconeguda	6,96 %

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

Pel que fa a la residència, els casos són majoritàriament residents a les Illes Balears. El percentatge de residència desconeguda pot estar relacionat amb el fet que a l'illa d'Eivissa es rep molta població que no té estabilitat estacional i que hi acudeix en la temporada d'estiu i de manera provisional, per feina o turisme. Amb la COVID-19, i a conseqüència de les restriccions de mobilitat, els percentatges de gent d'altres indrets ha disminuït en relació amb els anteriors anys.

3. Diagnòstics i substàncies més consumides

Els diagnòstics que han donat lloc a urgències hospitalàries es poden classificar en els grups següents:

TAULA 3. Distribució de patologia psiquiàtrica

CIE-10	Patologia psiquiàtrica	F	%	Ràtio per cada 100 casos (n = 158)	n = 69
F10	Trastorns mentals i del comportament causats per l'ús d'alcohol	30	43,48	18,99	43,48
F11	Trastorns mentals i del comportament causats per l'ús d'opiacis	1	1,45	0,63	1,45
F12	Trastorns mentals i del comportament causats per l'ús de cannabinoides	5	7,25	3,16	7,25
F14	Trastorns mentals i del comportament causats per l'ús de cocaïna	6	8,70	3,80	8,70
F19	Trastorns mentals i del comportament causats per l'ús de múltiples drogues i a l'ús d'altres substàncies psicoactives	8	11,59	5,06	11,59
F20-F29	Esquizofrènia, trastorns esquizotípics i trastorns delirants	3	4,35	1,90	4,35
F30-F39	Trastorns de l'humor (afectius)	6	8,70	3,80	8,70
F40-F48	Trastorns neuròtics, trastorns relacionats amb l'estrès i trastorns somatomorfs	8	11,59	5,06	11,59
F60-F69	Trastorns de la personalitat i del comportament en adults	2	2,90	1,27	2,90
Total de diagnòstics		**69**	**100**	**43,67**	**100,00**

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

Dels 158 pacients que han acudit a urgències, 69 (43,7 %) tenien antecedents de patologia psiquiàtrica prèvia al seu ingrés, relacionada amb els trastorns mentals i del comportament causats pel consum d'alguna substància psicoactiva i altres trastorns mentals.

S'han de destacar els trastorns mentals a causa del consum d'alcohol, que coincideix amb la substància que origina més ingressos a urgències.
Si bé hi ha un grup de pacients (7) en què la patologia psiquiàtrica prèvia ha estat relacionada amb intents autolítics.

TAULA 4. Distribució de diagnòstics de la urgència

CIE-10	Categories de diagnòstic	F	%	Ràtio per cada 100 casos (n = 158)
(F00-F99)	Trastorns mentals i de comportament	122	57,01	77,22
(G00G99)	Malalties del sistema nerviós	2	0,93	1,27
(I00-I99)	Malalties del sistema circulatori	1	0,47	0,63
(J00-J99)	Malalties del sistema respiratori	1	0,47	0,63
(K00-K93)	Malalties del sistema digestiu	16	7,48	10,13
(M00-M99)	Malalties del sistema osteomuscular i del teixit conjuntiu	2	0,93	1,27
(R00-R99)	Símptomes, signes i troballes anormals clínics i de laboratori, no classificats en altre lloc	27	12,62	17,09
(S00-T98)	Traumatisme, enverinament i altres conseqüències de causes externes	39	18,22	24,68
(Z00-Z99)	Factors que influeixen en l'estat de salut i contacte amb els serveis de salut	4	1,87	2,53
Total de diagnòstics		**214**	**100**	**135,44**

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

Dels 158 pacients que van acudir a urgències per consum de substàncies psicoactives, 108 van ser diagnosticats amb un sol diagnòstic, 44 amb dos i 6 amb tres.

Al full de notificació es registren fins a cinc diagnòstics citats pel metge en l'informe de l'episodi de la urgència i en el mateix ordre que el metge els cita. Es tracta de recollir els diagnòstics que estableix el metge després de l'avaluació del pacient al servei d'urgències i no els motius o raons subjectives per les quals el pacient hi acudeix.

TAULA 5. Distribució de símptomes clínics a l'ingrés

Símptomes clínics a l'ingrés	*Total*	*%*
Agitació/agressivitat/irritabilitat	21	24,42
Al·lucinacions/deliris/episodis psicòtics	9	10,47
Ansietat	13	15,12
Coma/pèrdua de consciència/síncope	15	17,44
Convulsions/crisis epilèptiques	5	5,81
Desorientació	7	8,14
Dispnea (dificultat per respirar)/insuficiència respiratòria	3	3,49
Dolor abdominal	5	5,81
Mal de cap/cefalea	1	1,16
Mal de pit/toràcic	6	6,98
Fatiga/esgotament	2	2,33
Hipertensió	1	1,16
Hipotensió	2	2,33
Marejos/vertigen	4	4,65
Midriasi/dilatació pupil·lar	2	2,33
Palpitacions/arrítmies/taquicàrdies	3	3,49
Pànic/crisis de pànic	1	1,16
Tremolors	4	4,65
Vòmits/nàusees	25	29,07
Total d'urgències que tenen símptomes*	**86**	**100 %**

** Hi ha persones que poden presentar més d'un símptoma.*

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

Els símptomes més presents en els episodis d'urgències han estat vòmits i nàusees, seguits d'agitació, agressivitat i pèrdua del coneixement, entre d'altres.

TAULA 6. Percentatges d'urgències per droga relacionada

Drogues relacionades	*Total (n = 158)*	*%*	*Homes (n = 108)*	*%*	*Dones (n = 50)*	*%*
Alcohol	86	56 %	63	59 %	23	48 %
Cocaïna	37	24 %	30	28 %	7	15 %
Amfetamines/MDMA	9	6 %	4	4 %	5	10 %
Cànnabis	28	18 %	19	18 %	9	19 %
Hipnosedants	22	14 %	12	11 %	10	21 %
Al·lucinògens	3	2 %	2	2 %	1	2 %
Altres substàncies psicoactives	8	5 %	5	5 %	3	6 %
Opiacis	7	5 %	5	5 %	2	4 %
Total d'urgències*	**154**	**100 %**	**106**	**100 %**	**48**	**100 %**

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

Aquesta taula analitza el nombre de drogues que el metge relaciona amb la urgència en la història clínica.

S'especifica el nom de fins a sis substàncies psicoactives, l'ús o la privació de la qual, d'acord amb el que expressa el metge en l'informe de l'episodi d'urgències, han provocat o estan relacionades directament amb la urgència actual.

Per tant, hi ha individus que poden haver pres una única droga i d'altres fins a sis. El nombre de substàncies consumides s'explica un poc més en l'apartat 5, sobre policonsum i poliús.

Dels 158 individus de la mostra hi ha 4 casos en què la substància és desconeguda.

L'alcohol és la substància que ha originat, com a droga relacionada, més quantitat d'episodis d'urgències, amb un 56 %. Aquesta substància ha afectat en un percentatge diferent homes (59 %) i dones (48 %).

La segueix la cocaïna, amb un 24 %. Aquesta substància ha estat presentat el 28 % d'episodis d'urgències protagonitzats per homes i un 15 % protagonitzat per dones.

El cànnabis ha estat present en un 18 % dels episodis d'urgències d'aquest any, i afecta en un percentatge semblant homes (18 %) i dones (19 %).

Els opiacis han afectat en un percentatge quasi similar tant homes (5 %) com dones (4 %).

TAULA 7. Via de consum per droga relacionada

Drogues relacionades	*Oral*	*Pulmonar o fumada*	*Intranasal o esnifada*	*Parental o injectada*
Alcohol	100 %			
Cocaïna	0 %	29 %	57 %	14 %
Amfetamines/MDMA	75 %		25 %	
Cànnabis	14 %	86 %		
Hipnosedants	100 %			
Al·lucinògens		100 %		
Altres substàncies psicoactives	100 %			

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

La via oral és la més freqüent per a l'alcohol, els hipnosedants i altres substàncies psicoactives.

La via intranasal o esnifada és la més comuna per a la cocaïna, encara que un 29 % dels casos hi han utilitzat la via pulmonar o fumada.

La via més comuna que s'ha utilitzat per al consum de cànnabis ha estat la pulmonar o fumada.

4. Resolució de les urgències

GRÀFICA 7. Resolució d'urgències

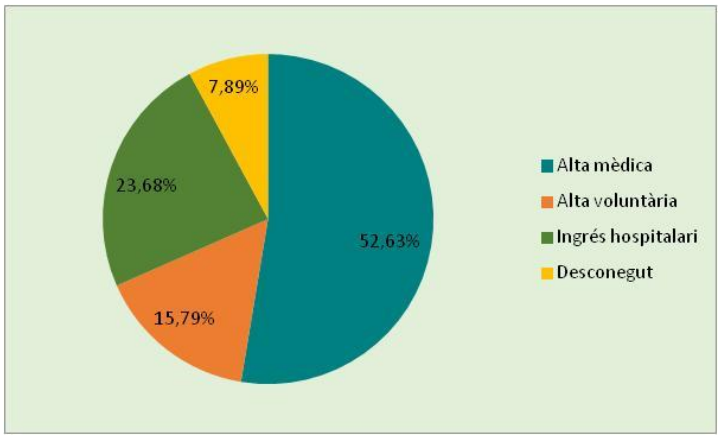

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

S'ha de destacar que no consta cap mort com a resolució de les urgències durant aquest any i que la majoria han estat altes mèdiques.

5. Consum de substàncies relacionat amb els conceptes de policonsum i poliús

Les urgències poden estar relaciones amb una o diverses substàncies consumides, per la qual cosa de vegades es fa difícil atribuir l'incident a una sola o a un conjunt.

S'entén per *policonsum* quan el subjecte consumeix més d'una substància i resulta «pràcticament impossible» identificar quina és la droga principal. És a dir, quina és la droga que el terapeuta considera que ha produït la dependència o els problemes clínics o socials més importants.

L'ús de diverses substàncies, per si mateix, no sempre es considera policonsum, ja que es poden consumir diverses drogues i que només una (la droga principal) sigui la responsable dels problemes clínics i socials.

S'entén per *poliús* quan la substància no compleix els criteris de policonsum. En aquest context, *poliús* expressa únicament que la substància es consumeix conjuntament amb altres drogues.

Segons la mostra analitzada en aquest informe, de les persones que van acudir a urgències, el 76,58 % (121 casos) només havien consumit una substància, mentre que el 16,46 % (26 casos) n'havien consumides dues i el 6,96 % restant (11 casos) havia consumit tres o més substàncies.

GRÀFICA 8. Percentatge segons el nombre de substàncies consumides en els episodis d'urgència

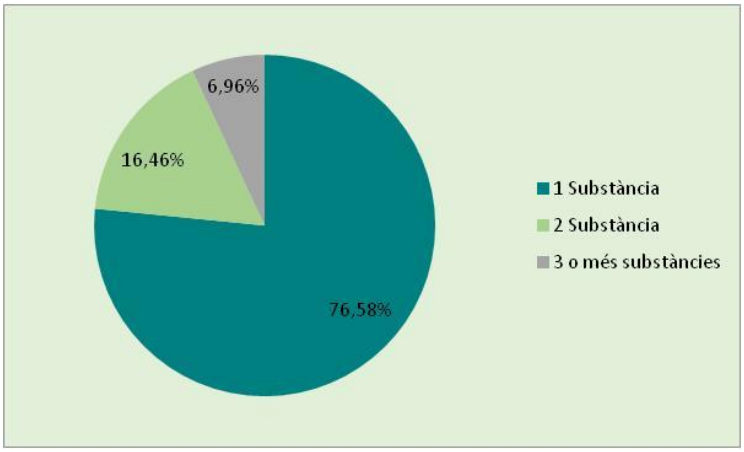

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

6. Consum de substàncies relacionat amb el tipus de consumidor

GRÀFICA 9. Percentatge segons el tipus de consumidor

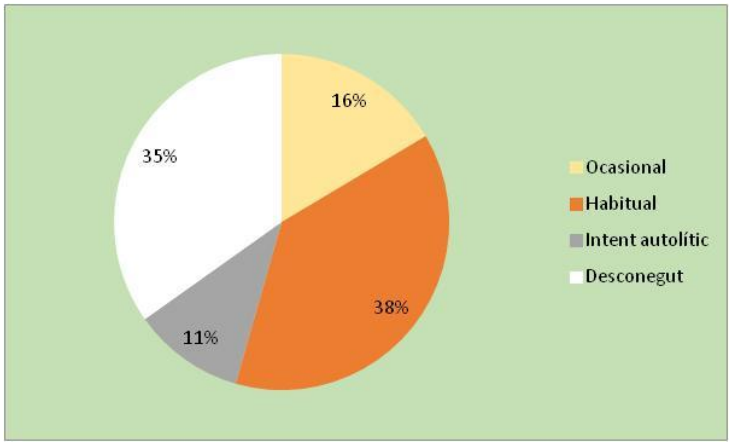

Font: Indicador d'urgències per consum de substàncies psicoactives a les Illes Balears

Aquesta variable pretén detectar el tipus de consum que fa el pacient de les substàncies relacionades a l'entrada en urgències.

7. Conclusions

Pel que fa a les dades registrades:

— L'any 2020 es van registrar un total de 158 episodis d'urgències relacionades amb el consum de drogues a l'Hospital Can Misses d'Eivissa.

— El 51,92 % dels casos corresponen a homes (108), amb una edat mitjana de 40,3 anys. El 48,08 % dels registres corresponen a dones (50), amb una edat mitjana de 39,5 anys.

— L'edat mitjana de tota la mostra és de 40,1 anys.

— S'observa una tendència diferent dels altres anys, si bé hi ha una certa estabilitat durant els darrers anys quant a l'edat de les persones que acudeixen a urgències per consum de substàncies psicoactives.

— S'observa que els episodis es produeixen majoritàriament entre la població de 30 a 35 anys, però hi ha uns percentatges importants de persones de més edat.

— La nacionalitat d'aquestes persones és majoritàriament espanyola: 57,59 % (91 casos).

— L'alcohol és la substància que ha originat, com a droga relacionada, més quantitat d'episodis d'urgències, amb un 56 %.

— El segueix la cocaïna, amb un 24 %. Aquesta substància està més present en els d'episodis d'urgències protagonitzats per homes que no per dones.

— Afortunadament, la majoria de casos es resolen amb alta mèdica.

— El 38 % fa referència a un tipus de consumidor «habitual».

— Els símptomes majoritaris consistien en vòmits i nàusees, i agitació, agressivitat i irritabilitat.

La pandèmia de COVID-19 es veu molt reflectida en les dades d'aquest indicador.

Per a més informació sobre aquest indicador, es pot consultar l'informe del Pla Nacional sobre Drogues publicat el 2020 amb les darreres dades de què es disposava:
https://pnsd.sanidad.gob.es/profesionales/sistemasInformacion/informesEstadisticas/pdf/2020OEDA-INFORME.pdf

A continuació es pot veure l'evolució de les urgències hospitalàries relacionades per consum de drogues, segons el tipus de droga:

Evolución de los episodios de urgencias hospitalarias relacionadas con el consumo de drogas, según el tipo de droga. España*, 1996-2019.

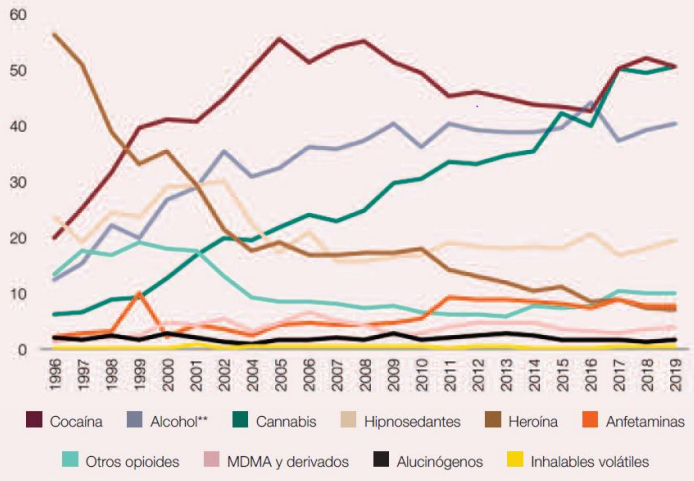

* Comunidades/Ciudades Autónomas que declaran al Indicador Urgencias.

** El alcohol sólo se registra cuando aparece acompañado de otra sustancia.

FUENTE: OEDA. Indicador Urgencias hospitalarias en consumidores de sustancias psicoactivas.